

*Маст. Урош Радуловић, докторанд
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

*УДК: 347.965:347.921.8
DOI: 10.46793/UPK20.405R*

АДВОКАТУРА И БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОЋ*

Резиме

С обзиром на то да је Република Србија усвојила Закон о бесплатној правној помоћи, по којем су као пружаоци бесплатне правне помоћи наведени адвокати и јединице аутономне покрајине и локале самоуправе. Адвокатура, као независна и самостална професија, учествоваће у заштити права и правних интереса најугроженијих грађана. Закон је определио три категорије грађана који имају право на бесплатног адвоката, а то су пре свега они који примају социјалну помоћ или дечији додатак. Као пружаоци услуга правне помоћи, адвокати ће за свој ангажман бити адекватно награђени у виду новчане накнаде коју је прописала Уредбом Влада РС. Установљавањем јединственог регистра пружаоца услуга у министарству али и у оквиру Адвокатске коморе Србије и осталих регионалних адвокатских комора, спречиће се евентуалне злоупотребе и омогућиће се равномерно распоређивање предмета адвокатима.

Кључне речи: *адвокатура, бесплатна правна помоћ, пружаоци и корисници правне помоћи, регистар пружаоца, јединица локалне самоуправе.*

1. Увод

Устав Републике Србије, у другом поглављу у коме се говори о људским и мањинским правима, прописује да: „свакоме се, под условима одређеним законом, јемчи право на правну помоћ. Правну помоћ пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се оснивају у јединицама локалне самоуправе у складу са законом. Законом се одређује када је правна помоћ бесплатна.“¹ Закон о бесплатној правној помоћи², донет је тек 2018. године, а почео је са применом од 01. октобра 2019. године, пуних 13

* Рад је настао као резултат научноистраживачког рада истраживача Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Устав Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 98/2006, чл. 67.

² Службени гласник РС, бр. 87/2018. У даљем тексту ЗБП.

година после доношења Устава. Дакле, у складу са Уставом Србије, држава је била обавезна да донесе закон којим ће регулисати које су то категорије становништва којима се право на бесплатну правну помоћ признаје, који је поступак утврђивања испуњености услова за пријем, односно пружање бесплатне правне помоћи и евентуално поступак за исплату награде од стране државе, ономе ко је бесплатну правну помоћ пружио. Циљ самог Закона о бесплатној правној помоћи је делотворан и једнак приступ правди, јер без правде нема ни правичности. *Iustitia regnorum fundamentum*.

У оквиру овог питања, анализираће се појам и положај адвокатуре, као и сам институт бесплатне правне помоћи, ко су пружаоци услуга по закону и на које групе лица се односи, ко све има право на бесплатну помоћ, накнада за пружене услуге и улога Адвокатске коморе.

2. Појам и положај адвокатуре

Појам.- Реч адвокат потиче од латинске речи *advocatus - voco ad*, што значи „позивам“, у смислу „позивам у помоћ“.³ Законом о адвокатури,⁴ у чл. 2, адвокатура се дефинише као независна и самостална служба пружања правне помоћи физичким и правним лицима. Под правном помоћи се подразумевају следеће адвокатске услуге: давање усмених и писмених правних савета и мишљења; састављање тужби, захтева, предлога, молби, правних лекова, представки и других поднесака; састављање уговора, завештања, поравнања, изјава, општих и појединачних аката и других исправа; заступање и одбрану физичких и правних лица; посредовање у циљу закључења правног посла или мирног решавања спорова и спорних односа; обављање других послова правне помоћи у име и за рачун домаћег или страног физичког или правног лица, на основу којих се остварују права или штите слободе и други интереси.⁵

Устав Републике Србије прописује да „уређење власти почива на подели власти на законодавну, извршну и судску“ (чл. 4 ст. 2), а „судска власт је независна“ (чл. 4 ст. 4). Независност судске од политичких власти (законодавне и извршне) је једна од главних претпоставки за владавину права. Међутим, не може се говорити о независности судства у правом смислу речи уколико адвокатура није независна и самостална. Из тог разлога, Устав је изричито дефинисао адвокатуру као „самосталну и независну службу“ за пружање правне помоћи (чл. 67 ст. 2).⁶ Република Србија је у Закону о бесплатној

³ Батављевић, Д., *Правна помоћ- значајан вид савременог начина пружања услуга*, Зборник радова: XXI век- век услуга и Услужног права, књ. 4, Крагујевац, 2013, стр. 323-343.

⁴ Службени гласник РС, бр. 31/2011.

⁵ Сибиновић, Ђ., *Професија адвокат*, Београд, 2012, стр. 44.

⁶ Петров, В., Орловић, С., Станковић, М., *Правна помоћ у уставном систему Републике Србије – стручно мишљење*, Београд, 2018, стр. 1.

правној помоћи, као пружаоце бесплатне правне помоћи наводи и низ других служби и организација. Тиме се аутоматски, као основни проблем, намеће питање самосталности и независности тих других пружалаца правне помоћи. Правна помоћ јесте правна помоћ само онда када је иста пружена од стране експерта који је самосталан и независан у свом раду. Све друге службе и организације које држава Србија наводи у Закону, зависне су од извора који их финансира.

Како је доношење Закона о бесплатној правној помоћи, више пута покушаван, сматран је извором хроничних проблема у остваривању права на приступ правосуђу, али и неуставних одредаба.⁷ Рокови за доношење закона више пута су прекорачени, а према образложењу Министарства правде разлог је спор адвокатури и организација цивилног друштва о кругу пружалаца бесплатне правне помоћи.⁸ Адвокатура је истицала: „као што је већ наглашено, овај закон још увек није донет, с тим што је у оквиру локалних самоуправа углавном организован неки вид бесплатне правне помоћи, а исту од свог постанка у доброј мери пружа и сама адвокатура, јер је то регулисано Кодексом професионалне етике адвоката. Као пружаоци бесплатне правне помоћи се појављују и удружења грађана, финансирани из буџета Републике Србије и других извора. Међутим, како област није регулисана, сви ови спорадични видови пружања бесплатне правне помоћи су необавезни. Следствено свему наведеном, извесне категорије становништва – сиромашни људи, којих је у Србији данас превише, јесу дискриминисани у погледу уставног људског права на правну помоћ.“⁹

Адвокат је дипломирани правник са положеним правосудним и адвокатским испитом, који полаже заклетву и у чијем Кодексу¹⁰ се наводи да интересе клијента мора да стави чак и испред својих. Из ових примера је јасно да осим стручности, једино адвокат испуњава услове које је имао у виду и законодавац приликом израде Устава Србије, а то су услови самосталности и независности. Адвокатура не представља само значајну, већ и хуману и моралну професију коју не може вршити свако. Поред солидног стручног знања, квалитетан адвокат треба да поседује висок степен општег знања, културу, традиционалне вредности, али и да се одликује чврстим карактером, поштењем, правичношћу, а нада све храброшћу.¹¹

⁷ Исто, стр. 8-9.

⁸ Савет за спровођење Акционог плана за поглавље 23, *Извештај бр. 2/2018. о спровођењу Акционог плана за поглавље 23*, Београд, 2018, стр. 831, <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/20416/izvestaj-br-22018-o-sprovodjenju-akcionog-planaza-poglavlje-23.php>, 14.04.2020.

⁹ <https://blog.aks.org.rs/sta-je-besplatna-pravna-pomoc/>, 14.04.2020.

¹⁰ Кодекс професионалне етике адвоката, Службени гласник РС, бр. 27/2012.

¹¹ Кијевчанин, Р., *Адвокатура као облик пружања правне помоћи*, Зборник радова: „Слобода пружања услуга и правна сигурност“, Крагујевац, 2019, стр. 594.

Такође, врло је важно питање материјалних гаранција и одговорности. Наиме, адвокат одговара за свој рад својим осигурањем од професионалне одговорности и целокупном својом имовином. У смислу наведеног, ако се догоди професионална грешка, корисник правне помоћи ће моћи своју штету да надокнади. Дакле, правна помоћ није сама себи сврха, не ради се само о форми да неко добије савет и да буде заступан, већ је реч о саджини, односно потреби да корисник правне помоћи буде заступан адекватно и оствари свој циљ.

3. Закон о бесплатној правној помоћи

Пружаоци бесплатне правне помоћи - Први Закон о бесплатној правној помоћи Република Србија је почела да примењује од октобра 2019. године. Према Закону „помоћ“ може бити примарна и секундарна. Примарна правна помоћ обухвата пружање правних информација и правних савета, састављање поднесака и докумената и помоћ у поступку медијације.¹² Секундарна правна помоћ се односи на заступање пред судом и покривање парничних трошкова. Примарну правну помоћ могу обављати цивилно друштво (удружења и асоцијације), адвокати, правни факултети (тзв. правне клинике), док је за други вид правне помоћи карактеристично да то могу бити само регистровани пружаоци услуга (адвокати преко адвокатских комора).¹³ Бесплатну правну помоћ у служби правне помоћи у јединици локалне самоуправе или у име удружења могу пружати дипломирани правници, само у оквиру овлашћења која су дипломираним правницима одређена законом којим се уређује одговарајући поступак. Према речима адвоката Мирјане Милић Дрвенице: „овде морам да изразим неслагање. Почетни правни савет је изузетно битан приликом пружања правне помоћи и пре ћу да прихватим да дипломирани правник може боље од адвоката са искуством да састави поднесак на пример, него што може да има довољно знања и искуства за почетни правни савет и правни савет уопште. Ако почетни правни савет представља на пример одговор да се развод брака или накнада штете покреће тужбом и остварује у поступку пред судом, такав савет свакако може да да дипломирани правник у служби правне помоћи при јединици локалне самоуправе. Међутим, ово није почетни правни савет, већ општа правна информација. Ово стога што саветовање клијента како да реши било коју спорну ситуацију представља

¹² Агенција Европске уније за темељна права, *Приступ правосућу у Европи: преглед изазова и прилика*, Беч, 2010, стр. 77-90.

¹³ Радојевић, М., *Систем (бесплатне) правне помоћи у Републици Србији и примена међународних стандарда*, Институт за политичке студије, СПМ, година XXV, 2018, бр. 4, свеска 62, стр. 252.

највиши вид односа поверења и подразумева изузетно велико знање и искуство које у Србији стицајем околности, имају једино адвокати.“¹⁴

Законом је уређена обавеза да сви пружаоци бесплатне правне помоћи морају да буду регистровани. Пружаоци бесплатне правне помоћи јесу адвокатура и служба правне помоћи у јединицама локалне самоуправе (чл. 9. ЗБП-а). Удружења, као што је поменуто, имају ограничену легитимацију као пружаоци бесплатне правне помоћи. Пружаоци бесплатне правне помоћи, а удружења у оквиру циљева због којих су основана, могу да пружају опште правне информације и попуњавају формуларе, као облике бесплатне правне подршке. (чл. 9. ст. 5. ЗБП-а). Ова решења изазвала су полемику у стручној јавности и опречна тумачења.¹⁵ И пре доношења и ступања закона на снагу, водило се питање ко могу бити пружаоци бесплатне правне помоћи? Према Уставу то су адвокатура и јединице локалне самоуправе. Међутим, адвокатура је и према Закону о адвокатури, независна и самостална делатност пружања правне помоћи. Свака законска норма која шири круг пружалаца правне помоћи јесте неуставна и „умањује достигнути ниво људских права у Републици Србији.“¹⁶

Критичари, међутим, сматрају да је поменуто тумачење ригидно,¹⁷ односно да је у нескладу с међународним стандардима. Уставно решење (чл. 67) треба схватити као обавезу за адвокатуру и јединице локалне самоуправе да пружају правну помоћ, али не и забрану да у томе учествују друге институције и установе.¹⁸ У државама на простору бивше Југославије о томе су заузета различита становишта. Уставни суд Хрватске закључио је, за разлику од Устава РС, да адвокатура нема „апсолутни монопол и ексклузивитет у пружању правне помоћи“, односно да „не може се сматрати да је супротно начелима владавине права и уставној дефиницији адвокатуре свако уређење које би у систем пружања правне помоћи укључивало и особе које нису адвокати.“¹⁹

Законом о локалној самоуправи²⁰, општина је надлежна да „организује службу правне помоћи грађанима“ (чл. 20. ст. 1. т. 11). Међутим, већина општина није установила ову посебну службу, или је демонстрирана неуставна и незаконита пракса преношење надлежности на адвокате и наплаћивање такси

¹⁴ Дрвеница, М., М., <https://blog.aks.org.rs/sta-je-besplatna-pravna-pomoc/>, 14.04.2020.

¹⁵ Петров, В., Орловић, С., Станковић, М., *нав. дело*, стр. 8.

¹⁶ Адвокатска комора Београда, Ставови адвокатуре поводом бесплатне правне помоћи, 2018, бр. 1602/18, <https://akb.org.rs/vesti/stavoviadvokature-povodom-besplatene-pravne-pomoci/?script=lat>, 14.04.2020.

¹⁷ Радојевић, М., *нав. дело*, стр. 258.

¹⁸ Водинелић, В., *Правна помоћ – у упоредном и нашем праву, сада и убудуће*, Зборник радова: „Бесплатна правна помоћ“, Београд, 2007, стр. 35.

¹⁹ Уставни суд Републике Хрватске, У-И 722/2009, одлука од 6. априла 2011, <https://sljeme.usud.hr>, 14.04.2020.

²⁰ Службени гласник РС, бр. 127/2007, 83/2014- др. закон, 101/2016- др. закон и 47/2018.

за пружене услуге.²¹ Уставни суд је утврдио да „одсуство правне помоћи грађанима у општини представља кршење уставне норме, односно повреду права на правну помоћ“,²² а општине немају овлашћења да поверавају пружање правне помоћи другим институцијама.

Поред пружаоца бесплатне правне помоћи, ЗБП препознаје и једну посебну категорију пружаоца правне подршке а то су јавни бележници, који састављају јавнобележничке исправе у оквиру овлашћења одређених законом којим се уређује јавно бележништво, посредници посредују у решавању спорова у оквиру овлашћења одређених законом и правни факултети пружају опште правне информације и попуњавају формуларе, (чл. 12). Изричито законом је прописано да пружаоци бесплатне правне подршке не смеју да пружају бесплатну правну помоћ.

Корисници бесплатне правне помоћи - ЗОП у чл. 4. наводи да бесплатна правна помоћ може да се пружи држављанину Републике Србије, лицу без држављанства, страном држављанину са сталним настањем у Републици Србији и другом лицу које има право на бесплатну правну помоћ према другом закону или потврђеном међународном уговору, ако:

1) испуњава услове да буде корисник права на новчану социјалну помоћ сагласно закону којим се уређује социјална заштита или корисник права на дечији додатак сагласно закону којим се уређује финансијска подршка породици са децом, као и члановима његове породице односно заједничког домаћинства, чији је круг одређен овим законима;

2) не испуњава услове да буде корисник права на новчану социјалну помоћ или на дечији додатак, али би због плаћања правне помоћи из сопствених прихода у конкретној правној ствари испунило услове да постане корисник права на новчану социјалну помоћ или на дечији додатак.

Поред ових лица, Закон прописује да држављанину Републике Србије, лицу без држављанства, страном држављанину са сталним настањем у Републици Србији и другом лицу које има право на бесплатну правну помоћ према другом закону или потврђеном међународном уговору бесплатна правна помоћ може да се пружи и ако је реч о:

1) детету о чијем се праву, обавези или интересу заснованом на закону одлучује у поступку пред судом, другим државним органом односно органом јавне власти;

2) лицу према коме се извршава мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи или заштитна мера обавезног психијатријског лечења;

²¹ Вуковић, Д., Антонијевић, М., Голубовић, К., Миленковић, М., Вујић, К., *Приступ правди и бесплатна правна помоћ у Србији – изазови и реформе*, Београд, 2017, стр. 42.

²² Одлука Уставног суда, ИУИ број 45/2009 од 18. фебруара 2010. године, Службени гласник РС, број 55/10.

- 3) лицу према коме се води поступак делимичног или потпуног лишења или враћања пословне способности;
- 4) лицу које остварује правну заштиту од насиља у породици;
- 5) лицу које остварује правну заштиту од тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања или трговине људима;
- 6) лицу које тражи азил у Републици Србији;
- 7) избеглици, лицу под супсидијарном заштитом или интерно расељеном лицу;
- 8) особи са инвалидитетом;
- 9) детету које је заштићено услугом смештаја у систему социјалне заштите;
- 10) деци и младима којима је престала услуга социјалног смештаја до навршене 26 године живота;
- 11) одраслим и старим лицима која су без сопственог пристанка смештена у установу социјалне заштите;
- 12) лицу које остварује право на утврђивање времена и места рођења сагласно закону којим се уређује ванпарнични поступак;
- 13) лицу које је погођено поступком принудног иселења и пресељења у складу са законом којим се уређује становање.

Прва група услова тиче се материјалног положаја, а друга статуса. У зависности од услова, одређене су три категорије корисника права на бесплатну правну помоћ у ЗБП.²³ Прву чине корисници права на новчану социјалну помоћ и дечији додатак (чл 4. ст 1. т. 1). Другој припадају лица која би у случају плаћања правне помоћи погоршала свој финансијски положај, тако да испуне услове да постану корисници права на новчану социјалну помоћ или на дечији додатак (чл 4. ст. 1 т. 2). За разлику од прве групе, која *eo ipso* остварују право на правну помоћ, код друге групе појединачни случај процењује се у зависности од околности. Трећа категорија корисника јесу припадници маргиналних или осетљивих (рањивих) друштвених група (чл. 4 ст. 3) који право на правну помоћ остварују у складу с другим законима. При томе, није релевантно њихово економско стање.²⁴

Поступак одобрења правне помоћи детаљније је уређен у односу на раније верзије закона. Прописана је обавеза хитног решавања о појединачном случају (чл. 32 ЗБП). С тим у вези, приговори се могу упутити критеријумима за доношење одлуке, начину на који ће бити утврђен ниво пројектованих трошкова и дискреционом карактеру одлуке надлежних службеника.

Облици пружања правне помоћи и регистри- Бесплатна правна помоћ састоји се од пружања правних савета, састављања поднесака, заступања и одбране (чл. 6 ст. 1). Пружање правног савета је детаљно објашњење о начину и могућности решавања конкретне правне ствари пред судом, другим државним органом, односно органом јавне власти или у поступку мирног

²³ Радојевић, М., *нав. дело*, стр. 255.

²⁴ *Исто*.

решавања спора, а које се односи на право, обавезу или интерес корисника бесплатне правне помоћи заснован на закону (чл. 6 ст. 2).

Састављање поднеска је израда писмена којим се покреће поступак пред судом, другим државним органом, односно органом јавне власти или које се подноси током већ покренутог поступка, састављање тужбе, захтева, предлога, молбе, притужбе, приговора, поднесака, жалбе и другог правног средства (чл. 6 ст. 3).

Заступање је свака правна радња коју на основу овлашћења за заступање пуномоћник предузима у име и за рачун корисника бесплатне правне помоћи у поступку пред судом, другим државним органом, органом јавне власти или у поступку мирног решавања спора (чл. 6 ст. 4).

Одбрана је заступање осумњиченог, окривљеног или оптуженог у предистражном, истражном и кривичном поступку, који се води због сумње да је извршено кривично дело за које није предвиђена обавезна одбрана и заступање у прекршајном поступку који се води због сумње да је извршен прекршај за који је предвиђена казна затвора, (чл. 6 ст. 5).

Осим лица која имају право на бесплатну правну помоћ, Закон прописује и оне ситуације у којима и поред свих испуњених услова лица из чл. 4. није дозвољена и то: привредним споровима, поступку регистрације правних лица, поступку накнаде штете за повреду части и угледа, поступку пред прекршајним судом, ако за прекршај није запређена казна затвора, у поступку у коме би вредност спора била у очигледној и значајној несразмери с трошковима поступку, поступку у коме је очигледно да тражилац бесплатне правне помоћи нема изгледа на успех, посебно ако се његова очекивања не заснивају на чињеницама и доказима које је предочио или су она супротна позитивним прописима, јавном поретку и добрим обичајима и у случају да постоји очигледан покушај да се злоупотреби право на бесплатну правну помоћ или неко друго право (чл. 7 ЗБП).

Уколико погледамо упоредно права нама суседних земаља и то нпр. Хрватске, можемо уочити да су и по њиховом Закону о бесплатној правној помоћи²⁵ изостављени трговачки спорови и спорови за накнаду штете. То је првенствено зато што се као странке у поступцима пред привредним судовима могу јавити и радници који воде радне спорове против привредних друштава над којима је отворен стечај, па стога сматрамо да су питања везана за остваривање права радника егзистенцијална питања. Претпостављамо да је законодавац имао у виду да би радници своја права на бесплатну помоћ у тим поступцима могли остварити путем синдиката.²⁶ Но, такво полазиште није

²⁵ Народне новине, бр. 143/13, 98/19.

²⁶ Преложњак, Б., Шаго, Д., *Правно уређивање института бесплатне правне помоћи у Републици Хрватској с оцвртом на законска решења постјугословенских држава*, Зборник Правног факултета у Загребу, вол. (3-4), бр. 6/2010, стр. 781.

прихватљиво зато што запослени правну помоћ путем синдиката може остварити само у случају да је његов члан.

Такође из параграфа закона о бесплатној правној помоћи неосновано искључени и спорови за накнаду штете. Предметни спорови су дужи те је њихов коначан исход често неизвештан. Како су у тим споровима тужитељи по правилу физичка лица које за накнаду штете туже осигуравајућа друштва која заступају реномирани адвокати, односно адвокатска ортачка друштва, постоји опасност да физичке особе због дужине поступка неће имати довољно материјалних средстава за покриће трошкова заступања. Разлог изостанка спорова за накнаду штете из закона може се оправдати чињеницом да се законодавац водио тиме да странка може остварити права закључивањем уговора *pactum de quota litis*. Но, како закључивање таквог уговора није обвеза адвоката, сматрамо да би било пожељно предвидети могућност бесплатне правне помоћи и у тим споровима.²⁷

Пружаоци се уписују у Регистар пружалаца бесплатне правне помоћи (у даљем тексту: Регистар), у оквиру кога се води посебна евиденција пружалаца бесплатне правне помоћи и евиденција пружалаца бесплатне правне подршке. Регистар води министарство надлежно за послове правосуђа као јединствену јавну електронску базу података. Адвокати који пружају бесплатну правну помоћ уписују се на листу адвоката коју сачињава и министарству доставља Адвокатска комора Србије и саставни је део регистра. Начин уписа у Регистар и вођење Регистра ближе прописује министар надлежан за послове правосуђа (чл. 16 ЗБП). Пријаву за упис у Регистар подносе: Адвокатска комора Србије, службе правне помоћи јединица локалне самоуправе, удружења, правни факултети, јавни бележници и посредници у решавању спорова.²⁸

Према подацима Министарства правде РС, до сада су регистроване 166 јединица локалне самоуправе и 18 удружења,²⁹ сходно Правилнику о начину вођења евиденције органа управе јединице локалне самоуправе о захтевима за одобравање бесплатне правне помоћи и бесплатне правне подршке.³⁰ Адвокатска комора Србије је од самог почетка примене ЗБП, кренула са обавештавањем адвоката и прикупљањем пријава прописаних образаца од стране Министарства правде. Према незваничним подацима, око 4000 адвоката³¹ се пријавило за пружање бесплатне правне помоћи, имајући у виду

²⁷ Исто.

²⁸ Правилник о начину уписа у Регистар пружалаца бесплатне правне помоћи и вођењу Регистра, чл. 3, <https://www.mpravde.gov.rs/files/Pravilnik%20o%20nacinu%20upisa%20%20Registar.pdf>, 14.04.2020.

²⁹ <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/26370/spisak-registrovanih-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-lokalne-samouprave-i-udruzenja.php>, 14.04.2020.

³⁰ <https://www.mpravde.gov.rs/files/Pravilnik%20o%20evidenciji%20organa%20uprave.pdf>, 14.04.2020.

³¹ <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/26351/spisak-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-advokati.php>, 14.04.2020.

Тарифу која је у овом случају прописана Уредбом Влада Републике Србије по којој адвокату припада награда за рад и накнада трошкова за пружање бесплатне правне помоћи у висини одређеној на основу вредности бода и тарифних бројева прописаних уредбом.³²

4. Закључак

Право на бесплатну правну помоћ једно је од важнијих људских права чији је основни циљ да се појединцима омогући приступ правди. Том је праву посвећена посебна пажња у одредбама многобројних међународних прописа те одредбама закона модерних европских држава.

У Републици Србији право на бесплатну правну помоћ установљено је Уставом из 2006. године и детаљније уређено законима. Ипак, недостајало је доношење „основног“ закона, који би ускладио правни оквир и успоставио делотворан институционални механизам. Коначно, након година разматрања предлога, супротстављених мишљења Министарства правде и адвокатуре, Народна скупштина Републике Србије усвојила је Закон о бесплатној правној помоћи. Устав је обавезао и ограничио државу искључиво да законом одреди када је правна помоћ бесплатна, а држава се упустила у регулисање ко све може да пружа правну помоћ, проширујући круг пружалаца правне помоћи на удружења грађана која не испуњавају уставне услове независности и самосталности у свом раду и организовању.

Закон на један јединствен и целовит начин уређује питање бесплатне правне помоћи, полазећи од основног циља, доступности правде свима. Свеобухватношћу правних услуга законодавац је проширио круг пружаоца услуга, тако да можемо рећи да је смањен монопол адвокатуре у корист секундарних пружалаца помоћи, али и уједно направљен компромис у виду финансирања рада адвоката. Успостављањем флексибилности, омогућена је ефикаснија примена закона.

ЗБП заснива се на субвенционисаном државном моделу бесплатне правне помоћи, али грађани не партиципирају директно у трошковима као корисници. Трошкови бесплатне правне помоћи, које пружају општинске службе, финансирају се из буџета јединица локалне самоуправе, а у случају када правну помоћ пружају адвокати, кад се саставља јавнобележничка исправа или посредује у решавању спора половина средстава се рефундира из државног буџета.

После низа година правног лутања и несигурности, доношењем ЗБП кренуло се у примену новог система пружања бесплатне правне помоћи. Међутим, иако се очекује ефикаснија примена Закона, не можемо бити задовољни учињеним. Са једне стране околности у држави су такве да немамо

³² Уредба о тарифи за пружање бесплатне правне помоћи, Службени гласник РС, бр. 74/2019.

довољно обучених и школованих кадрова у јединицама локалне самоуправе, а са друге стране велика је улога локалне самоуправе у систему бесплатне правне помоћи, а такав концепт примеренији је у земљама с високим степеном децентрализације, финансијским и логистичким могућностима. Такође, мора се повести рачуна и о дискриминацији категорије становништва које испуњавају услове за бесплатну правну помоћ, дакле сиромашни грађани су принуђени да прихвате правну помоћ коју им држава намеће, док сви остали грађани имају право на слободан избор адвоката.

Адвокатура јемац правне, демократске државе, безбедног и сигурног становништва и да на њеном очувању и положају у будућности треба радити. Опстанак овог занимања не сме бити угрожен ни у једном тренутку.

*Uroš Radulović, Ph.D. student
Faculty of Law, University of Kragujevac*

ADVOCACY AND FREE LEGAL ASSISTANCE

Summary

Since the Republic of Serbia has adopted the Law on free legal aid, according to kay, providers are free to truly assist legal lawyers and to unify authentic improvement and local self-government. Advocacy, as an independent and independent profession, will participate in the protection of the rights and legal interests of the most vulnerable citizens. The law identified three categories of citizens who are entitled to a free lawyer, primarily those receiving social assistance or child allowance. As legal aid providers, lawyers will be adequately rewarded for their engagement in the form of monetary compensation prescribed by the Decree of the RS Government. Establishing a single register of service providers in the ministry, as well as within the Serbian Bar Association and other regional bar associations, will prevent possible abuse and allow even distribution of cases to lawyers.

Key words: *advocacy, free legal aid, providers and beneficiaries of legal aid, provider register, local government unit.*

Литература

- Батављевић, Д., *Правна помоћ- значајан вид савременог начина пружања услуга*, Зборник радова: XXI век- век услуга и Услужног права, књ. 4, Крагујевац, 2013.
- Водинелић, В., *Правна помоћ – у упоредном и нашем праву, сада и убудуће*, Зборник радова: Бесплатна правна помоћ, Београд, 2007.
- Вуковић, Д., Антонијевић, М., Голубовић, К., Миленковић, М., Вујић, К., *Приступ правди и бесплатна правна помоћ у Србији – изазови и реформе*, Београд, 2017.
- Кијевчанин, Р., *Адвокатура као облик пружања правне помоћи*, Зборник радова: Слобода пружања услуга и правна сигурност, Крагујевац, 2019.
- Петров, В., Орловић, С., Станковић, М., *Правна помоћ у уставном систему Републике Србије – стручно мишљење*, Београд, 2018.
- Преложњак, Б., Шаго, Д., *Правно уређење института бесплатне правне помоћи у Републици Хрватској с освртом на законска решења постјугословенских држава*, Зборник Правног факултета у Загребу, вол. (3-4), бр. 6/2010.
- Радојевић, М., *Систем (бесплатне) правне помоћи у Републици Србији и примена међународних стандарда*, Институт за политичке студије, СПМ, година XXV, 2018, бр. 4, св. 62.
- Сибиновић, Ђ., *Професија адвокат*, Београд, 2012.

<https://blog.aks.org.rs/sta-je-besplatna-pravna-pomoc/>

<https://www.mpravde.gov.rs/tekst/26370/spisak-registrovanih-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-lokalne-samouprave-i-udruzenja.php>

<https://www.mpravde.gov.rs/files/Pravilnik%20o%20evidenciji%20organa%20uprave.pdf>

<https://www.mpravde.gov.rs/tekst/26351/spisak-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-advokati.php>